

Osvaldo Cariola

A Portrait of the Psycho-analyst as a Young Man

Maj 2018

Vedrørende :

Adam Phillips'

Becoming Freud. The Making of a Psychoanalyst

(Yale University Press, 2014)

“Symptoms are forms of self-knowledge.

(...)

What psychoanalysis, at its best, does is cure you of your self-knowledge. And of your wish to know yourself in that coherent, narrative way. You can only recover your appetite, and appetites, if you can allow yourself to be unknown to yourself.”¹

1.

Da jeg ledte efter et udtryk der kunne fungere som samlet betegnelse for hvad Adam Phillips bestræbelse går ud på, var formlen: « *dura mater* », det eneste jeg umiddelbart kunne finde. Det forvirrede mig i første omgang, må jeg sige. Jeg vidste jo at *dura mater* er navnet på den øverste af de tre såkaldte hjernehindere som omslutter og beskytter hjernen², men at knytte denne anatomiske forekomst til en bog om manden Freuds forvandling til psykoanalytiker, gav mildest talt ingen mening.

Men så var det jeg kom i tanker om, at jeg i sin tid havde lært udtrykket at kende via palæontologien hvor, især i forbindelse med studiet af menneskets udvikling og bestemmelsen af dets stamtræ, man har stor glæde af den omstændighed at *dura mater* — kraftig som den må være for at kunne holde hjerne- og spinalvæsken inde i centralnervesystemet (heraf dets navn)— kan få selv kraniet til at bøje sig for dens nærvær. Det er i hvert fald sådan, at når palæontologerne får fat i et menneskekranie eller noget der ligner, kigger de straks ind i det for at se hvordan indprentningerne fra *dura mater* ser ud i netop dét tilfælde, fordi afhængig af de foreliggende afmærkninger kan de også bestemme hvilken type skabning de i så fald har med at gøre. På denne måde kan man studere hjernens form, omfang, osv., ved den skabning som det pågældende fossil er et

¹ Interview with Adam Phillips: The Art of Nonfiction No. 7, adapted from The Paris Review – May 1, 2017. Kan læses i <https://nashvillepsychotherapyinstitute.org/news/interview-with-adam-phillips-the-art-of-nonfiction-no-7-adapted-from-the-paris-review-may-1-2017/>

² Og centralnervesystemet i det hele taget — dens betændelse er hvad man kalder meningitis.

levn af. Alt sammen takket været de spor, som denne hjernehinde efterlader. For vi har dermed et slags negativ, i fotografisk forstand, over et liv der ikke er der længere.

Sådanne spor er således et egentligt præg, et mærke, som indirekte fortæller os om noget der nu er forsvundet. Ad denne omvej kom forbindelsen mellem *Becoming Freud* og *dura mater* alligevel for dagen.

For hvad Adam Phillips forsøger sig med (og som jeg synes i høj grad lykkes for ham), er at aftegne nogle tilsvarende spor i de forhold (livsforløb, livserfaring, livssammenhænge) som forvandlede den unge Sigismund til den signifikant, Freud, han i dag er for os. Hvad Phillips ønsker at redegøre for os, er nemlig en række afgørende subjektive vendepunkter i Freuds liv som menneske (lad os sige: som søn, ægtefælle, forsker, kollega og vel især *erastes*), begivenheder der selvfølgelig har efterladt biografiske indprentninger her og dér, men som vi ikke har ret til at reducere til lutter biografi, eftersom enhver livsberetning af den art nødvendigvis fremstår som *manifest indhold*, dvs. som noget der underkastes *hensyn til fremstillelighedens* skønmaleri.

2.

Phillips giver sig derfor den opgave, at skrive en historisk beretning som hverken er en biografi eller en anti-biografi (da denne blot ville være mere af det samme med omvendt tegn). Han efterstræber noget andet: han vil foretage en læsning af de mulighedsbetingelser der må have ligget til grund for at manden Freud kunne opdage det ubevidste og producere psykoanalysen. Mulighedsbetingelser som ikke bare kan reduceres til et biografisk anliggende, men derimod må formodes at være dybt forbundet med de spørgsmål Freud kom til at undersøge da han sidenhen fandt frem til 'drømmearbejdet'.

Adam Phillips kender selvfølgelig til de forskellige steder i forfatterskabet hvor Freud tordner imod biografi-magerne³, og han ved også udmærket at dette på ingen måde forhindrede Freud i at producere forskellige biografiske tekster (over Leonardo f.eks.) og endda skrive en selvbiografi, når dette forekom ham nødvendigt for sagen (på tysk hedder det dog "Selbstdarstellung" hvilket giver nogle andre læsemuligheder). Thi problemet er nemlig ikke biografien som sådan, men hvad man stiller op med den. Især i psykoanalysen hvor den helt klar fremstår som en monstrøs dækkerindring.

Hvad det gælder om at undgå er først og fremmest to kendte strategier (som Phillips resumerer på side 136): Enten den romanlignende fremstilling hvor det ene epokegørende optrin med markante hovedfigurer afløser det anden og fortæller heltens dannelsesforløb i en romantisk iscenesættelse, eller den såkaldt objektive kronologiske redegørelse som bestræber sig på at godtgøre udslagets faktuelle nødvendighed. Begge fremgangsmåder kan have deres fordel i optegnelsen af det manifeste indhold og kan bestemt anvendes, siger Phillips, men de har også det problem, at de overvejende mister

³ Han indleder hele teksten ved at citere fra et brev som Freud sender til Pfister den 5. juni 1910, hvor han blandt andre spydigheder ender med at konkludere: "Without a trace of that kind of unscrupulousness the job cannot be done." Pfisters projekt om at skrive en biografi over Freud blev derefter selvsagt ikke til noget.

det væsentlige: nemlig begribelsen af de subjektive forandringer som, i dette tilfælde, Sigmund Freud undergik i løbet af den proces som førte ham til at *Becoming Freud*.

Derfor spørgsmålet: Og hvad skal der til for at netop dette aspekt af historien kan komme med i redegørelsen?

Psykoanalytikerens må i så fald gøre sig klart at han eller hun i det væsentlige bedriver en historikers gesjæft, siger Phillips (side 126), en praksis som dog reguleres af to sælsomme forhold: For det første, at det ubevidste ingen biografi har (side 23) og dernæst, at enhver biografi nødvendigvis er en fiktion (side 44).

Adam Phillips gør dermed opmærksom på at i psykoanalysens begrebslighed må man derfor operere med en væsentlig sondring, en skelnen som etablerer et spændingsfelt imellem historien og biografien⁴, der lader dem indvirke på hinanden, og som det forekommer mig væsentligt at holde fast i. Phillips' tekst bæres af denne differentiering. Simpelthen fordi det er i den således skabte spænding⁵ at mulighedsbetingelserne for analytikerens position kommer i stand, og fordi dette vel må siges at være en væsentlig forudsætning for at analysanden kan (re)konstruere den fiktion omkring hvilken hun organiserer forståelsen af sit eget liv.

3.

Dette er selvfølgelig også gældende for Freud selv, siger Phillips, og derfor må den særlige historiske tilgang der tager psykoanalysens indsigter til sig, især privilegere de steder hvor han i sit liv ændrer position. I sin bog interesserer Phillips derfor især for de første 30 år af Freuds faglige liv (fra 1876 hvor Freud indleder sin specialisering i komparativ anatomi ved at samle sig om sine fysiologiske studier⁶, frem til 1905 hvor de fem store tekster⁷ der grundlægger psykoanalysen er produceret — Freud er da 49 år gammel).

At Sigmund Freud er blevet påvirket af de faglige og menneskelige relationer han fik etableret på sin vej (Brücke, Charcot) er oplagt. At forholdet til Fliess har betydet umådeligt meget kan vi heller ikke komme uden om (og de breve som Freud skrev til ham er rigtig nok en ren skattekasse når det drejer sig om orientere sig i de sjælelige- og be-

⁴ Imellem driften og fantasmet, kan vi måske sige, med vores termer.

⁵ Der svarer til den, Freud opdagede i slutningen af 1800-tallet og som danner udgangspunkt for antagelsen om det ubevidste, imellem 'hukommelsen' og 'erindringen'.

⁶ Den sidste store tekst udi i neurologien udgiver han 20 år efter: *Die infantile Cerebrallähmung*, 1897.

⁷ 1900: *Drømmetydning*; 1901: *Hverdagslivets psykopatologi*; 1905: *Vitsen og dens forbindelse med det ubevidste*; 1905: *Tre afhandlinger om seksualteori*; 1905: *Brudstykke af en hysterianalyse*. Adam Phillips forslår at disse tekster opfattes som én stor bog, hvor der studeres henholdsvis sjælelivets arbejde, de ubevidste dannelser (herunder bevidsthedsfænomenet), nydelses- (og tilfredsstillelses-) problematikken, seksualiteten og behandlingsteknikken. Jeg tror at Phillips har ret når han siger (på side 145), at hvis Freud var død i 1906 (sådan som han selv frygtede at det skulle ske) da ville psykoanalysen nok have set anderledes ud i dag (jeg læser det som: mindre rigid) men alligevel fuldt udviklet.

grebmæssige kvaler Freud udsattes for i de år). Men når det drejer sig om at opfatte de sammenhænge der har uddannet ham, dem, der førte frem til, at den unge ambitiøse mand der ankom til Paris i 1885 (fastbesluttet som han var på at fuldføre sin specialisering i neuroanatom), nogle år efter befinder sig et helt andet sted end hvad han selv havde forestillet sig, skal man hverken forlade sig på hvad omgivelserne har kunnet sige⁸ eller på hvad Freud selv kunne forklare (*Zur Geschichte der psychoanalytischen Bewegung* er uden tvivl også et kampskrift). Her må man snarere følge konturerne i selve den forandring som Freuds selvforståelse undergår i forhold til hans patienter. For det er ændringen i Freuds indstilling til sit arbejde og til sin position deri der forvandler hans patienter til analysander. Det er hvad han for så vidt kvitterer for, da han i 1905 offentlig undskylder over for 'Dora' (Ida Bauer) at han har ladet sig påvirket af sine egne forudantagelser.

4.

Den historie der må interessere os og som Adam Phillips bestræber sig på at fremlæge for os er altså historien om udviklingen af en praksis —hvor en læge holder op med at være læge, patienten holder op med at være patient og behandlingen i høj grad forvandler sig til en undersøgelse. Det er akkurat dette, dvs. en praksis man ikke havde kendt til før, som her studeres.

At Phillips er fuldstændig klar over at det er lige præcis dét der skal studeres, er fordi han er på det rene med at det netop er sådanne forandringer der til syvende og sidst kan fortælle om hvad det er der virker uddannende for analytikerens. For det underliggende spørgsmål som driver Adam Phillips værk er simpelthen: Hvordan produceres en psykoanalytiker? Hvad er drivkraften ved lige præcis det virke? Hvad skal der til for kunne opretholde det? Hvilket uvægerligt fører os til det mest afgørende, nemlig spørgsmålet om hvordan Freuds opdagelse skal opfattes. Hvad kan vi i det hele taget sige om den.

For det afhænger jo fuldstændig af hvordan det ubevidste begribes, at vores forståelse af psykoanalysen som opfindelse kommer i stand.

Phillips formulerer det således (side 127):

"The question was whether the psychoanalyst knew what was in the unconscious, or whether what was a contradiction in terms would become a major controversy both within and outside the psychoanalytic movement. It was a version of the question, Is the psychoanalyst the person who knows what words refer to? Once Freud had discovered what he called the unconscious it was never clear how un-

⁸ For eksempel: At Breuer i 1907 skulle have sagt, "Freud is a man given to absolute and exclusive formulations: this is a psychical need which, in my opinion, leads to excessive generalization", sådan som det nu citeres efter at Cranefield har meddelt det (I Cranefield, P. F. (1958). Josef Breuer's evaluation of his contribution to psychoanalysis. *International Journal of Psychoanalysis*, 39, 319-322), kan selvfølgelig være fuldstændig rigtig (Breuer kan vitterlig godt have sagt det), uden at det føjer hverken fra eller til i forhold til spørgsmålet om manden Freuds vej til at blive psykoanalytiker, højst at Freud åbenbart mente at der var noget det var værd at holde fast ved.

conscious the unconscious would be allowed to be (at least by the owners of psychoanalysis). What would it be to be an expert or a specialist of the unconscious? And yet the sentences of Freud's psychoanalysis— that for Freud were always only speculative—were all about how the unconscious worked, as a quite foreign way of thinking; and how it worked, essentially, in relation to desired others."

Sådanne betragtninger forekommer mig at være overordentlig vigtige. Fordi det har gang på gang været umådeligt ødelæggende for Freuds psykoanalyse (også når den har optrådt i lacanske gevandter) når analytikerne har ment at deres opgave var at fungere som kustoder for det ene eller det andet 'princip' (den rette linje, den rette teori, den rette uddannelse eller hvad de nu har fundet på), når de har måttet håndhæve en 'særlig ekspertise' som begrundelse for deres praksis.

Hvad Phillips gør opmærksom på er, at lige så snart analytikerne giver sig i kast med at forsvare 'den rette lære' da forskanser de sig i overinstitutionaliserede rammer (side 147) som 'ironisk nok' siger forfatteren, men det er vel underspillet, får psykoanalysen

"to be a profession more obsessed by enforcing its own rules of theory and practice than by wondering what rules are being used for."

Efter hans opfattelse går denne proces i gang fra 1906 af, dvs. lige så snart psykoanalysens internationalisering påbegyndes og behovet for 'klare linjer' indtræder i og med 'bevægelsen's indstiftelse.

Og det er jo i hvert fald rigtigt nok at lige så snart psykoanalytikerne håndhæver en 'specialistviden' som begrundelse for sit virke, da underkastes det ubevidste et regime som både denaturaliserer og fratager det dets berettigelse. Hvad Adam Phillips har fat i her kan måske anskueliggøres yderligere når man husker på hvad 'symbolisme-diskussionen'⁹ har medført af forstokkethed i psykoanalysens historie.

Hvorom alting er, Phillips argumenterer for at det særegne ved Freuds måde at placere sig i sit arbejde som analytiker på, især bestod i noget der gik i retning af det modsatte af en ekspertviden: at det var netop Freuds evne til at give afkald på sin specialistviden der fik ham til at være bøjelig nok, sådan da, så han kunne følge patienten helt ud i dennes grund-fiktionalitet. Når arbejdet lykkedes var det i al fald det, der skete. Hvilket, for mig at se, er det samme som at sige, at den frit svævende opmærksomhed er en forudsætning¹⁰ for de frie indfald — hvad Phillips i øvrigt anser, så vidt jeg kan følge ham, som psykoanalysens alfa og omega.

Hvis der skal viden til i forbindelse med psykoanalyse, må det i hvert fald være en viden der må kunne bruges til at anskueliggøre hvorfor 'de frie indfald' og 'den svævende opmærksomhed' netop har en så central funktion i erfaringen. Hvilket jo er noget andet end en viden til at belure det ubevidste, kontrollere analysanden eller infantiliserer analytikerne-under-uddannelse.

⁹ Og der er sikkert lignende byzantinske debatter hvor en ekspertise hævdes og psykoanalysen mister sin prægnans.

¹⁰ Men, ak, ikke altid tilstrækkelig betingelse for at analysanden dog faktisk udfører sit arbejde.

5.

Så, ja — det er ganske vist at der skal noget viden til i forbindelse med psykoanalytikerens tilblivelse, men hvilken ?

Phillips foreslår at undersøge den sag ved hjælp af en skitse der omfatter fem kapitler og som afsluttes med en epilog. På små 170 sider lykkes ham at gengive det levende ved den analytiske erfaring, argumentere for dens gyldighed og vise dens nødvendighed, stort set uden polemik, med jævne ord, tæt op ad Freuds eget forløb og uden at bruge den såkaldte klinik som endegyldig triumfkort. Det er i sig selv en bedrift.

Jeg kalder det en skitse for det er ikke en læseletbog, selv om den på den anden side bestemt er letlæselig. Det er ganske tydeligt at han kan sin kram, har læst den relevante litteratur og sammenfatter tingene på en måde der giver en perspektivering som ikke nødvendigvis er den, vi er vant til, men som til gengæld er ganske inspirerende. Deri ligger det fornyende. Hvis man allerede kender den nævnte litteratur får man mulighed for at tænke sig om i sin forståelse af den, hvis ikke kan bogen bruges som en sikker vejledning udi de relevante problematikker som psykoanalysens grundlag består af. Men igen, hvori består da den viden som bærer den analytiske erfaring?

Hvis jeg har forstået Adam Phillips ret, befinder den sig i bund og grund i selve det arbejde der ligger i at lade sig rive med af den kærlighed (dvs. overføring) som søgen (dvs. illusion) efter en sådan viden indebærer og så udsætte sig, så at sige, for den desillusion der kommer os i møde, når man opdager at de anvendte antagelser alligevel ikke holder. Man kan i den forstand sige, at Freuds styrke bestod i at være i stand til at fastholde en nysgerrighed og interesse for den kraft som desillusionen bærer i sig. Og Phillips præciserer ganske fint, synes jeg: Freud interesserer sig for

"disillusionment not as a cynicism, or a nihilism—or even a pessimism, at least at first—but as the precondition for satisfaction." (side 114).

Hvilket jo ikke blot peger hen imod den realisme der kom til at karakterisere Freuds holdning i livet i det hele taget, men er også et meget kraftfuldt teoretisk standpunkt. Derfra kan vi måske bedre forstå, at det første, introducerende kapitel tager form under overskriften: *Freud's Impossible Life*.

6.

Kapitel 1 gør os opmærksom på hvordan Freud lynhurtigt blev rendt over ende af de spørgsmål, som hans patienter stillede ham og hans lægelige færdigheder over for. Han registrerede med det samme, fordi han kendte det udmærket selv, at der var tale om mennesker som var ramt af moderniteten, led af de modsætninger som de biografiske og selvbiografiske beretninger de hver især bar med sig blev udsat for i takt med de reviderede krav som den nye tid stillede. Freud opdager tillige at de symptomer som disse pa-

tienter led af, knyttedes til deres seksualitet og den livshistorie de mente var deres skæbne.

Men Freud opdagede samtidig noget andet og mere afgørende. Han fandt nemlig ud af at den pågældende seksualitet var genstridig og ikke lod sig normalisere, til trods for at dette med at-være-normale var akkurat det, de allerhelst ville. De led med andre ord fordi de stræbte efter en normalitet som ret beset ikke var til at opnå. Freud begyndte at se på seksualiteten som den kulturelle udviklings svage led, det sted hvor kæden brister. Dette var forklaringen på hvorfor det gennemgående var derigennem at utilfredsstillelsen og ubehagelighederne først viste sig.

Dette nærede umuligheden i Freuds liv, da han måtte manøvrere imellem et ønske om at finde frem til en passende behandling af patienternes lidelser, samtidig med at han blev mere og mere klar over at vi mennesker er aldeles uhelbredelige. Ikke blot i den forstand at der ikke findes en lægelig behandling for seksualitetens uregerlighed, men simpelthen fordi menneskene i al almindelighed slet ikke vil helbredes for det. Psykoanalysen blev til i kraft af denne, for en læge, chokerende nyhed.

For i og med at Freud accepterer at tage imod patienternes sygdomshistorie, finder han ikke kun en grundlæggende masochisme til stede, han opdager også, at i alle disse beretninger om et liv i lidelse, var der masser af erindringer. Erindringer som til tider ikke er til at adskille fra hengemte ønsker. Hermed står vi over for et af de allerførste —og måske vigtigste— metodologiske og teoretiske skred i læge-Freuds forvandling til analytiker-Freud¹¹: med tiden kom han nemlig til at interessere sig mindre og mindre for 'sygdomshistorien', for i stedet at rette sin opmærksomhed på hvad patienterne havde at sige om deres lidelse. For disse 'dynamiske' symptomer fortsatte med at være gådefulde så længe de forblev løsrevet fra patientens almen historie¹².

For sagen er nemlig at når menneskene fortæller deres 'livshistorie' producerer de ikke andet end en biografisk fortælling, et 'narrativ', som det hedder nu om dage, hvor deres ønsker og længsler finder et udtryk — det er hvad beklagelserne bruges til for så vidt. At det forholder sig sådan, skyldes den omstændighed at vores historier

"whatever else they are, are coded stories about what we wanted in the past, and about what was missing in that past; and about what we want in the future, and about what we fear in that future." (side 17)

Freuds genistreg gik i den forstand blot ud på at bemærke, at nogle af de symptomer han blev præsenteret for ved sådanne beretninger, var, ret beset, fortællinger der var blevet lagt i bero, fortællinger som af forskellige årsager 'ikke tålte dagens lys', men som lige så snart de blev bragt i en passende sammenhæng (og det er jo dét, Freud kom til at tilbyde i mangel af bedre), igen kom til live (dvs. på tale). Sådan blev det til at Freud stod med nogle symptomer som ikke længere kunne anskues som lutter 'tegn på sygdom' (hvilket ellers er den korrekte opfattelse af dem i en medicinsk sammenhæng), men snarere var at betragte som en slags ordløs tale, et tavst vidnesbyrd om noget der

¹¹ Men det tog ham dog et stykke tid før han fik disse ændringer begrebsliggjort.

¹² Vægten flyttedes således fra *Krankheitsgeschichte* til *Krankengeschichte*.

ikke kunne siges — enten fordi de ord der skulle til for netop at sige hvad der var nødvendigt at udtrykke var forbudte (og derfor glemte), underdrejede (og derfor utilgængelige) eller simpelthen gået tabt (dvs., fandt Freud efterhånden, fortrængte, fornægtede eller forkastede).

I kærnen af psykoanalysen, siger Adam Phillips så, er der en tanke om at

"there is something impossible about the living and the telling of our modern lives." (side 21).

Og det er hvad Freud forholder sig til, idet han tilbyder disse mennesker at få udarbejdet deres biografi, deres livshistorie. Formålet med det er, at de hen ad vejen kan opdage hvad det er for nogle sandheder, idealer, kærlighedsobjekter eller hvad det nu kan være, de går rundt med, sager der kræver tributter og tynger deres gang på jorden. Den enkelte kan derefter, bedre informeret om dennes egne forudsætninger, tage stilling til alle disse fortællinger (teorier, familieromaner, etc.) og vælge om han eller hun vil lade dem ligge eller ej. Psykoanalysen hjælper med at konstruere nogle fortællinger om egne historie for så meget desto bedre at kunne dekonstruere dem.

Men det mest afgørende ved alt dette, er vel nok det forhold, at Freud bliver klar over at han selv er bygget op på nøjagtig samme måde som sine patienter, at han ikke undviger udfordringen og accepterer at give sig i kast med den behandling han tilbød dem. Freud bliver således analytiker ved selv at placere sig på analysandens plads.

Spørgsmålet er så hvordan sådan noget kunne lade sig gøre.

For at sandsynliggøre en form for svar, må Phillips se nærmere på 'Freud før Freud'.

7.

Det er hvad kapitlerne to og tre (med henholdsvis overskrifterne *Freud from the Beginning* og *Freud Goes to Paris*) tager sig af.

Begyndelsen er selvfølgelig de omstændigheder inden for hvilke Sigismund Shlomo Freud fødtes samt de familiemæssige forviklinger han dermed måtte forholde sig til. Adam Phillips skærer dog igennem alle de fortællinger der kan produceres derom (egentlig ret brutalt i betragtning af hvad vi ellers er blevet vant til fra biografimagernes side), idet han fra første færd erklærer at:

"Perhaps the most important thing about Freud's family was that they were immigrants in the Vienna that Freud spent most of his life in." (side 30).

Resten af kapitel to bruges til at underbygge denne antagelse.

På side 31 præciserer han således at

"Freud's life begins (...) not as a story of uprootings—the Jewish communities of Freud's parents' generation were never secure enough to put down so-called roots—but of migration."

Og man kan efterhånden forstå at 'immigrationen' handler for Phillips mere om en almen tilstand der karakteriserer det moderne menneske i det hele taget end om en lokal

brydning. Det specielle ved Freud var —som følge af hans herkomst, osv.— hans særlige følsomhed over for denne tilstand. Han kunne registrere ganske nøjagtigt hvordan det moderne menneske som sådan er en emigrant, "a resident alien", som Phillips skriver et sted, og hvordan hun lider under det (eller mere præcist: hvordan vedkommende lider under de usandsynlige fortællinger hun bliver nødt til at fortælle til sig selv (og om sig selv), for at retfærdiggøre sin eksistens).

Jeg synes at det er en overordentlig interessant vinkel at tage fat i. For det er jo Freud selv der har gjort os opmærksom på at kulturens ubehag (dvs. det ubehag som den enkelte erfarer ved sin samtid) hovedsagligt stammer fra den umulighed der ligger i kravet om 'fuld assimilering' (eller, nu om dage, 'omstillingsparathed', osv., det er bare det samme), dvs. kravet om erotikkens formatering, kravet om at seksualiteten skal indordnes effektivisering (thi både forplantningstankegangen som den om 'forøvelse af konkurrenceevnen' er socialhygiejniske idealer). Freud kunne hverken undgå at bemærke den akkulturation og fremmedgørelse som samfundsindretningen afstedkommer, den enkeltes vanskeligheder ved at tilpasse sig den eller arten af de stadig høje omkostninger som den pågældende tilpasning forlanger.¹³ Psykoanalysen produceredes i kølvandet på disse forhold.

Her er det måske værd at huske at Phillips anvender ordet *immigrant* i dets snævre betydning: nemlig som den situation en person befinder sig i når vedkommende lever permanent 'i det fremmede'. Ikke bare som *emigrant* (dvs. een der forlader sit land) eller som *expatriate* (altså den person der lever uden for sit hjemland), men et menneske som har netop migration som sit livsvilkår, er konstant under vejs så at sige. Derfor er det ikke så meget den omstændighed at Freud var jøde, som Phillips i første omgang hæfter sig ved. Han er snarere opmærksom på den prekære sociale og økonomiske situation Freud voksede op i¹⁴.

Det er således som alment livsvilkår at Phillips henviser til immigrant-tilstanden og på den baggrund kan man godt forstå at han i psykoanalysen ser

“first and foremost a psychology of, and for, immigrants (people who can never quite settle); not a Jewish science as Freud feared, but an immigrant science for a world in which, for political and economic reasons, there were to be more and more immigrants.” (side 30).

Hvorfor psykoanalysen ikke kan blive andet end

“A science of storytelling suspicious of narrative coherence, and ambivalent about scientific method” (side 67)

¹³ Freud forholdt sig ganske eksplicit til disse spørgsmål adskillige gange. Bandt andet i *Die "kulturelle" Sexualmoral und die moderne Nervosität* (1908).

¹⁴ Adam Phillips er selv jøde og barn af 'anden-generations-indvandrere' fra Rusland og Polen. Bedsteforældrene skifter til det walisiske efternavn Phillips da deres eget Pinkus-Levy er uforståeligt for deres omgivelse. Adam Phillips betragter sig selv som absolut britisk og ligeledes jøde. Et langt og meget oplysende interview med ham (Interview with Adam Phillips: The Art of Nonfiction No. 7, adapted from The Paris Review – May 1, 2017), kan læses her: <https://nashvillepsychotherapyinstitute.org/news/interview-with-adam-phillips-the-art-of-nonfiction-no-7-adapted-from-the-paris-review-may-1-2017/>

— en formulering som jeg i øvrigt finder storartet som definition på hvad de ‘frie indfald’ og den ‘svævende opmærksomhed’ står for.

Og hvor finder vi mon sådan en immigrant tilstand i sin reneste form?

Ifølge Phillips skulle barnet, i bund og grund, allerbedst gengive hvad det drejer sig om. For hvad Freud bemærkede var, at barnet befinder sig i en situation som nøjagtig gengiver

"the figure of the immigrant, the relatively helpless one who has to live, to find a way of living, in other people's regimes" (side 40).

En situation der desuden på afgørende vis påvirker hvordan den enkelte ender med at forholde sig til vidensdimensionen. Fordi —og det kan vel ikke siges mere præcist—

“Knowledge, from a psychoanalytic point of view, begins as wishful unconscious desire.” (side 60).

8.

For Freuds vedkommende er det i al fald ikke mindst via viden, at han finder vej ud af hjælpeløsheden — viden som en problematik, hvis værdi, karakter og indhold ganske vist forandrer sig efterhånden som han træder ind i neurosens *terra incognita*, men som er ganske vedvarende i hans overvejelser hele vejen igennem.

At følge Sigmund på hans ‘vejen ad hvilken’ —den, hvorigennem han bliver-til ‘Freud’— handler derfor ikke mindst om at notere hvordan han opdager den ganske intime forbindelse der er mellem viden og seksualiteten (mellem kærligheden og videnskaben), og i hvor høj grad dette ikke er en sag der angår bogligheden alene, men indtager kroppen og sjælelivets rørelser, for at sige det med Freud, i det hele taget. Det skyldes at:

“The unconscious, Freud would discover, was the part of ourselves that sabotaged our theories about ourselves, that made all our hypotheses and convictions and priorities provisional. The unconscious is the part of ourselves that won't let us settle” (side 60).

Simpelthen. Det ubevidste er en viden der saboterer vores teorier; en viden som er stærkere end os selv — hvilket vel ligeledes er et fingerpeg i retning af den overføring Freud efterhånden skulle opdage (og ikke mindst erfare), men som han egentlig aldrig fik sat skovlen under sådan rent begrebsligt.

Vi er nu ganske naturligt ovre i tredje kapitel (*Freud Goes to Paris*, som sagt), der handler om Freuds møde med Jean-Martin Charcot og den omvæltning som dette bekendtskab udsætter han for.

For det er jo unægteligt stærke kræfter der er på spil:

“I think I am changing a great deal,” [Freud] wrote to Martha. “Charcot, who is one of the greatest of physicians and a man whose common sense is touched by genius, is simply uprooting my aims and opinions. I sometimes come out of his

lectures as though I were coming out of Notre Dame, with a new idea of perfection.” (...) “no one else has ever affected me in the same way” (side 89).

Og det er rigtigt nok. Det indtryk som Charcot gør på Freud er enormt. Og vidensdimensionen er til stede fra først til sidst: fra den viden om neurologien som Freud oprindeligt var taget sydpå for at annamme (og som jo skulle muliggøre at han endelig kunne giftes med sin Martha), over den viden (om de ‘funktionelle lidelser’) som han da møder hos Charcot og så, og ikke mindst, den viden som mesteren åbenbart ikke ville vide af og som egentlig kom til at beskæftige Freud fremover.¹⁵

Det er overordentlig spændende at følge med i hvordan Phillips genlæser og gør sådanne kendte sager levende igen. Det væsentlige er ikke så meget historierne som sådan, men den ganske nye vinkel han anskuer dem ud fra og som, tror jeg, er aldeles berigende for en analytisk forståelse af hvad det var, Freud derved kom igennem. For det handler selvfølgelig ikke kun om Charcot og Paris, men om alle de relationer Freud vikled sig ind i (og kom mere eller mindre elegant ud af) i disse år. Forhold hvor han gang på gang investerede sig fuldt ud og hvor han ligeledes gang på gang oplevede forskelligartede skuffelser. Skuffelser som fortalte ham noget om hans egne illusioner og som han (det er dér det afgørende ligger) formåede at forholde sig til. De overføringsmæssige relationer han således fik etableret til for eksempel hans lærer Ernst Brücke og Jean-Martin Charcot, til hans mentor Josef Breuer og til vennen Wilhelm Fliess, tematiserer forskellige aspekter af hvad han senere, på egne vegne, fik analyseret.

Det er igennem sådanne overføringsmæssige relationer (både deres indledning, udleven og afslutning), at vi får noget at vide om Freuds vej. Men ikke kun dem, viser det sig. For Phillips gør opmærksom på at Martha Bernays, Freuds forlovede og hustru i en menneskealder, ikke bare var en kranskekagefigur. Han går så langt som til at sige, at Freud faktisk blev psykoanalytiker på grund af hende.

Hvorom alting er, Adam Phillips indfører nogle kønsanalytiske overvejelser ind over ‘dannelsesproblematikken’ som er nok så interessante. Både i forbindelse med en forståelse af hvad der skete i Freuds forvaltning af egne overføringsmæssige relationer, men også i det hele taget. I den sammenhæng er det værd at bemærke at afviklingen af Fliess-affæren medfører at han støtter sig intellektuelt til sin svigerinde Minna Bernays (Martha mente at det, Sigmund beskæftigede sig med var halv-pornografisk), at bruddet med Jung knytter ham til Sabina Spielrein (ikke uden først at have givet hende en stor undskyldning) og at han i stigende grad inddrager kvindelige analytikere i sit liv og arbejde (Lou Andreas-Salome, etc.) efterhånden som de foranstaltede institutionelle be-

¹⁵ “The first comment of Charcot’s that Freud quotes was made at one of Charcot’s “evening receptions,” and was once again something overheard by Freud. A case was being discussed of a young couple, the woman “a severe sufferer,” presumably of hysteria, and the man “either impotent or exceedingly awkward.” (...) “I heard Charcot repeating,” Freud writes, “Mais, dans ces pareils c’est toujours la chose genitale, toujours ... toujours ... toujours” (But in this sort of case it’s always a question of the genitals—always ... always ... always). “I was almost paralyzed with amazement,” Freud writes, “and said to myself, ‘Well, if he knows that, why does he never say so?’” (sider 85-86)

stræbelser slår fejl. Der er i hvert fald en vigtig problematik dér som jeg ikke har fundet behandlet andre steder netop på dén måde.

Forbindelseslinjerne mellem hvad Freud fik hos Charcot og hvad han siden udviklede sammen med Breuer er selvfølgelig vigtige:

“Freud would have to go through his studies of hysteria with Breuer, to reconfirm Charcot’s point; but he would radically redescribe sexuality as not literally the genital thing, but as the word for the desiring individual’s experience of growing up in a family (the individual surviving because he wants from others: sexuality being of a piece with this and not a new thing that starts at puberty). And Freud would also, through his work with Breuer, disconfirm Charcot’s conviction that hysteria was hereditary and organically based” (side 92).

Men alle disse forhold fører ikke i sig selv til psykoanalysen. Det sker først da Freud indser, at han ikke kunne komme uden om inddragelsen af sig selv og sin egen neurose i arbejdet. Det fører til opdagelsen af de ubevidste dannelser.

9.

Dermed er vi nået frem til bogens fjerde kapitel med titel: *Freud Begins to Dream*, hvor Phillips lægger ud på følgende måde:

“These years—between 1887, the year after he married, when he met Wilhelm Fliess, and the publication of *Interpreting Dreams* in 1900—were the most tumultuous years of Freud’s life, a protracted crisis in which he had his family, and effectively invented psychoanalysis by inventing a new kind of patient, and a new kind of doctor to treat this patient” (side 102).

‘Tumultuous’ er vel det mindste man kan sige om den periode. Omtumlet ganske vist, men også ganske produktiv.

At menneskets forhold til virkeligheden er grundlæggende erotisk er, ifølge Phillips, Freuds hovedopdagelse i 1890’erne. Virkeligheden er simpelthen farvet af de ønsker der bebor sjælelivet (eller ‘den psykiske realitet’). Freud startede sin professionelle bane med et ønske om at finde frem til en viden, han kunne stole på (hvorfor han måtte hen til Charcot), men han ender faktisk et helt andet sted. Opdagelsen af det ubevidste fik ham til at indse, at troens dimension er uudryddelig, fordi mennesket er afhængig af den. Vi kan simpelthen ikke lade være med at tro, gør det hele tiden. Derfor rettes Freuds interesse nu mod belysningen af hvordan sådan et formodningsapparat overhovedet kan komme i stand (Freud “wondering about the origins and the function of the individual’s predisposition to believe”, side 111).

Det interessante ved Phillips fremstilling er at han knytter spørgsmålet om tro (og frem for alt tiltro), sammen med den omstændighed, at mennesket ikke kan udvikle sig uden at være i udveksling med andre mennesker:

“what distinguished the psychoanalysis that Freud was inventing in these years was that it was a science of human relationships, an account of human develop-

ment and purpose that made sexuality and the relations between the sexes the cause, the explanation (and therefore the justification) of all human endeavor (“neurasthenia can in fact only be a sexual neurosis,” Freud wrote to Fliess in 1893). Exchange between people was at once the source and the subject; and exchange, Freud had begun to think, was essentially sexual in origin, and by analogy.” (side 112).

Hvilket får ham til at karakterisere Freuds undersøgelse som et studie ud i “samarbejdets erotik”.

Det er hvad drømmespørgsmålet klargør ved at blotlægge ønskets beskaffenhed. Drømmene anskues da som det sted hvorfra ønskerne bringes i omløb¹⁶ og overdeterminerer den virkelighed, som den enkelte har adgang til.

Alt dette er uadskilleligt fra Freuds opdagelse af Ødipuskomplekset i løbet af sin egen analyse. Fra opdagelsen af drømmene som ubevidste dannelser, omkring 1897, og frem til udgivelse af ‘Dora-analysen’ i 1905 går det meget stærkt med hensyn til kliniske iagttagelser og teoretiske udviklinger. Det er for at få hold på sådanne sammenhænge at psykoanalysen udvikles.

10.

Psychoanalysis Comes Out hedder så det femte og sidste (og mest omfattende) kapitel.

I følge Phillips kom psykoanalysens grundtanke i stand da det gik op for Freud, at alle de fortællinger mennesker udveksler med hinanden handler om de forskellige måder vi bruger vores tid på, idet vi i det store hele ikke bestiller andet end at vente på at noget indfries.

“Indeed, siger han derfor, the whole history of psychoanalysis came out of this simple observation; children only survived, because someone looked after them; someone was there helping them to bear their feelings; and something was driving them to be looked after, to have their needs sufficiently attended to” (side 123).

Ønskets dimension knyttes til netop en sådan grunderfaring, eftersom selve det at forhindre at en så hjælpeløs skabning (som menneskeungen egentlig er) går til, er udtryk for at et ønske må har været tilstede som gennemgribende udveksling¹⁷ — netop den udveksling, som ønsket både anstifter og forudsætter. At udveksle er at ønske (“The excitement of desiring was a communication”): således hvad Freud konkluderede idet han fik lyttet til sine patienter.

Når vi har at gøre med såkaldte ‘psyko-patologiske symptomer’ skal vi huske på at det ikke er meget anderledes. Thi sådanne symptomer er signifikante størrelser som også deltager i en udveksling. Freuds påstand om at symptomerne hidrører fra patienternes

¹⁶ Heraf Adam Phillips’ store interesse for hvad Freud fik omtalt som ‘drømmearbejdet’. Det er arbejdsbegrebet han der er ud efter.

¹⁷ Hvad jeg her gengiver som ‘udveksling’ kalder Phillips *communication*. Jeg mener dog ikke at man behøver at læse det ‘kommunikationsteoretisk’

seksualliv siger for så vidt ikke andet: psykopatologien udtrykker ønskets udveje i den moderne verden, måder hvorpå seksualiteten holdes i live og i omløb.

At sige udveksling vil sige henvendelse. Spørgsmålet er så hvordan modtageren skal anskues. Derved bliver vi klar over hvad psykoanalysen grundlæggende er til: at tyde det ønske der finder vej ved enhver ubevidst dannelse, ved at aftegne konturerne af den modtager det må formodes fungerer som adressat. Psykoanalysen kan derfor ikke fremstå som en universel procedure, men derimod tilpasset den enkeltes historie.

Herved møder vi et meget vigtigt spørgsmål som fra første færd har været til stede i den psykoanalytiske tradition — nemlig: Hvordan skal den ubevidste viden opfattes? Hvad består den af? Hvordan skal den begribes og formidles? Diskussionerne omkring ‘symbolismespørgsmålet’ (for eksempel i forbindelse med de såkaldte symboler som drømmene skulle benytte sig af og videregive), illustrerer vanskelighederne i at afgøre den sag.

Det siger sig selv at sådan noget farver de forskellige indstillinger der findes i den psykoanalytiske tradition med hensyn til diskussionen af kriterierne for uddannelsen af analytikerne. Hvorfor man i den forstand, for så vidt han vitterlig forholder sig til det ubevidstes status, også kan se Phillips' bog som et indlæg i den debat.

For når det kommer til stykket er *Becomig Freud* i høj grad en debatbog vedrørende psykoanalysens grunderfaring og mulighedsbetingelser. Den indskriver sig inden for rammerne af en kontekst skabt af de såkaldte ‘Freud Wars’¹⁸ og under indtryk af den tilbagetrækkethed som det psykoanalytiske establishment har valgt at indtage i sin overbeviste ortodoksi. Phillips tager ikke direkte stilling til sådanne, til syvende og sidst, ideologiske anliggender, fordi hverken den ene eller den anden position er særlig produktiv. Men han gør det alligevel ved at forsøge at genoptage og studere Freuds oprindelige gestus, den der fandt sted før ‘den psykoanalytiske bevægelse’ kom til. Han er frem for alt interesseret i at understrege Freuds evne til at fastholde en altid åben og undersøgende tilgang til det nye felt han fik åbnet. En holdning som Freud kunne fastholde fordi han organiserede sit arbejde ud fra en grundlæggende ikke-kausalistisk synsvinkel, som anstrengte sig for at anskue de foreliggende forhold som vekselvirkende sammenhænge.

For at belyse dette retter Phillips opmærksomheden på de fem tekster han mener danner grundlaget for psykoanalysen overhovedet:

“Freud was discovering how modern people endangered themselves by the ways in which they protected themselves. Each of the so-called mechanisms of defense was an unconscious form of self-blinding; ways of occluding a piece of reality. It was this that Freud was describing in a book about dreams, a book about mistakes, a book about sexuality, a book about jokes, and a book about a psychoanalytic treatment. Five books that in a real sense make up one book, albeit an often repetitive one. If Freud had died, at the age of forty-nine, having completed these

¹⁸ Dvs. de hadefulde angreb på Freud og psykoanalysen som har stået på siden midten af halvfemserne og frem til for nogle få år siden, planmæssigt orkestreret fra ovevejende neo-kognitivistisk side.

five books, psychoanalysis would have been very different, but it would have been sufficiently complete” (side 145).

Og han fortsætter:

“If Freud had died in 1906, there would have been no structural theory of the mind, no elaborated metapsychology (the “witch metapsychology,” as Freud once referred to it), no speculation about what, if anything, was beyond the pleasure principle, no sweeping critique of religion, and no death-drive. There would just have been a theory of dreams, of sexuality, of jokes, of mistakes, and an intriguing clue about the practice of psychoanalysis, which would have been more than enough. And there would have been no real psycho-analytic movement over which Freud would have to preside. His work would have become what his followers made of it, unsupervised by a Master. It would always have been too early to tell what psychoanalysis really was. Indeed the subsequent history of psychoanalysis can be divided, in a sense, into those who, as it were, wished that Freud died in 1906, and those who did not” (sider 145-146).

Hvilket meget godt fremlægger hvad det er for en opgave Phillips har taget på sig.

Man kan diskutere (og det er det også blevet) hvorvidt det er rimeligt at afslutte ‘biografien’ netop dér, men det kan ikke afvises at han derved understreger et væsentligt punkt.

Det er i hvert fald ganske berigende at følge hans argumentation derom, fordi den i høj grad fornyer de spørgsmål som Freud tog stilling til på det tidspunkt og som fik ham til at producere psykoanalysen. Herunder hans standpunkt omkring seksualiteten, som på trods af at han vedholdende understregede at den ikke kunne reduceres til et forplantningsanliggende og at genitalerne må erogeniseres lige som enhver anden kropsdel, så er opfattelsen af psykoanalysen som en art sexologi stadig almindelig.

Phillips insisterer på, at ud fra et freudiansk standpunkt må seksualiteten anskues som een af socialitetens former. Også fordi det giver mulighed for at

“see psychoanalysis as a politics, as one modern way among many others of thinking about new styles of relating and new versions of group life” (side 147).

Dette forklarer i øvrigt også hvorfor forandringen af vores forståelse og beskrivelse af seksualiteten ligeledes medfører en forandring af de normer der regulerer den.

Mennesket har naturligvis ikke ventet på Freud for at opdage seksualiteten, men ved at bemærke at den udgør selve grundlaget for socialiteten, tilføjer han et væsentligt aspekt ved dens væsen som vi endnu ikke har annammet. Og så tilføjer Phillips vittigt: Vi må forstå

“Sexuality as something we make, but like political writers who have to keep their eye on the authorities” (side 148).

Nogleordet er her *to make* (som understreger det arbejdsbegreb Phillips er så optaget af). Ved kapitlets afslutning resumerer han sin tankegang på denne måde:

“Perhaps it is not surprising that Freud, in the process of making himself the psychoanalyst he was becoming, wrote his five key books about making—about the

making of dreams, the making of mistakes, the making of sexual preferences, the making of jokes, and, above all given his nominal profession, the making of symptoms. And in the case of “Dora” he would also give us a glimpse of what a doctor had to do to make himself a practicing psychoanalyst, for better and for worse” (side 152).

11.

Adam Phillips er både velskrivende, vittig og informeret. Han udtrykker sig klart og relevant, men afstår imidlertid fra at producere teori eller bidrage til den. Han forholder sig til det, der foreligger og mens den mere ortodokse del af psykoanalysen anstrenger sig for at opretholde en videnskabelig maskerade og passe på anseelsen, har Phillips ingen problemer med at anerkende de litterære kvaliteter ved Freuds værker. Ikke bare som en lovprisning af manden, men som sådan. Det ligger i forlængelse af den opfattelse, at det er netop er dette træk ved hans virke, der gjorde at Freud kunne blive psykoanalytiker. For det kan godt være at Freud selv var overrasket over at hans ‘cases’ blev læst som små noveller, det afgørende er at han hurtigt fandt ud af at lige præcis deri lå i selve sagen og at han var bøjelig nok til at indrette sig derefter.

Phillips begyndte først at skrive i 1988, hvor han blev opfordret til at forfatte en bog om Winnicott. Efter nogle indledende vanskeligheder har han skrevet regelmæssigt siden. Det er nok ikke tilfældigt at hans første bog var en biografi over Donald Wood Winnicott, for de ‘principper’ man knytter til *Winnicott's Middle Group* (at man skulle lade være med at udøve heltedyrkelse, være pluralistisk i det daglige arbejde og søgende i teorien), helt tydeligt også er dem som Phillips, på sin måde, efterlever. Det mest centrale i den forbindelse er nok Winnicott's opfattelse af, at analytikerens opgave først og sidst består i at gøre det muligt for analysanden "to reveal himself to himself", som det hedder i een af hans berømte formler. Dette gør at Adam Phillips er klart beslægtet med folk som Sandor Ferenczi og ... Jacques Lacan, som han læser (det er tydeligt nok i teksterne) men ikke eftersnakker.

På en måde er han en slags Oliver Sacks for psykoanalysen, men med den væsentlige forskel (hvilket ikke nødvendigvis er en kritik af Sacks' praksis dermed), at han dog ikke benytter sig af ‘cases’. Dels fordi han ikke mener at det er vedkommende (psykoanalysen har ikke brug for sådan en *bestiarium*), men især fordi den eneste klinik der kan være tale om i psykoanalysen først og sidst angår analytikeren selv.

Adam Phillips' psykoanalyse er overraskende. For hvis den ikke er i stand til at overraske er den heller ikke noget værd, synes han at mene — hvilket forekommer mig ganske passende. I den forstand minder hans indstilling meget om den de første analytikere havde til deres disciplin, den gang denne endnu ikke var institutionaliseret. Således får han mig til at tænke på Theodor Reik og hans *Der überraschte Psychologe: über Erraten und Verstehen unbewusster Vorgänge*, som, fraregnet det forhold at Reik også ville producere teori, var lige så nysgerrig som Phillips inviterer psykoanalytikerne (og analysanderne!) til at være det (Reik var desuden lige så glad for litteraturen som Phillips er det).

Det siger sig selv at modtagelsen af hans arbejde har været blandet. Overvejende har det især været blandt kunstnere og litterater (foruden publikummet) at de anerkendende tilkendegivelser har være mest synlige. I forhold til *Becoming Freud*, den bog jeg her omtaler, har den officielle psykoanalyse været overvejende diskret og forbeholdende (ja, 'neutral', hvis ikke lige frem distancerende – man husker vel at han har været i analyse hos den excentriske Masud Kahn!, så man ved vel aldrig). Ude i byen har der været lidt mere gang i reaktionerne, men de har i grunden ikke været til megen gavn rent intellektuelt: For man kan udmærket glæde sig over at han skriver godt, let forståeligt, 'interessant', osv., uden at det dog gør noget. Og når det bliver hadefuldt¹⁹, er fejden så internt at det ikke altid er helt til at forstå hvorfor.

Så er der universitetsfolkene, selvfølgelig, der som sædvanlig snakker mest om dem selv. De kan til gengæld være grundige og der er altid noget at hente.

- For eksempel hos professor Michael Payne (1941-2017) fra Bucknell University som i 2005 skrev en lang og for så vidt ikke ueffen artikel om bl.a. Adam Phillips arbejde²⁰. Formålet (at sige noget om hvad teorien er for noget og som netop i forhold til Phillips —der altså ikke mener det er noget for ham— kunne have været ganske interessant), fejlede vel ikke noget, men det løb alligevel ud i sandet på grund af en forudbestemt skabelon (Payne fuldførte sin karriere i kraft af antologier og indføringer: til Lacan, Derrida, Kristeva, Barthes, Foucault, osv).
- Anderledes forholder det sig med professor Louis Breger (1935-)²¹, som i 2015 anmelder *Becoming Freud* i *Psychodynamic Psychiatry*²² og er både praktiserende terapeut, akademiker og har skrevet to Freudbiografier²³ blandt meget andet. Breger er kritisk over for Freud og det psykoanalytiske establishment og man skulle tro at han ville kunne læse Phillips' ærinde. Men nej. Han bruger teksten til at rette op på hvad han mener er fejl-citeringer. Til syvende og sidst er det blot en fornyet Traume-teori han har at tilbyde.
- Den sidste store tekst om Phillips arbejde og navnlig *Becoming Freud* er den som professor John Forrester (1949-2015) tilbyder²⁴. Man kan næsten kun sige gudsket-akoglov for det, fordi Forrester kan bestemt høre hvad Phillips har gang i, selv om

¹⁹ Som for eksempel Nicholas Fearn "The celebrity shrink writes beautiful prose, enjoys the acclaim of the stars - but has he ever helped" i *The New Statesman* fra 23. april 2001.

²⁰ "What difference has theory made? From Freud to Adam Phillips", in *College Literature* 32.2, Spring 2005, pp. 1-15 (findes i <http://www.freepatentsonline.com/article/College-Literature/132409028.html>).

²¹ Ph.D., Professor of Psychoanalytic Studies, Emeritus, California Institute of Technology and Founding President, Institute of Contemporary Psychoanalysis, Los Angeles.

²² "Invited Review of *Becoming Freud: The Making of a Psychoanalyst*, by Adam Phillips", *Psychodynamic Psychiatry*, 43(2) 291–306, 2015

²³ *Freud's Unfinished Journey: Conventional and Critical Perspectives in Psychoanalytic Theory* (Routledge & Kegan Paul, 1981) og især *Freud: Darkness in the Midst of Vision* (John Wiley & Sons, 2000), som er den Phillips citerer.

²⁴ "Adam Phillips and the Making of a Psychoanalyst", *Psychoanalysis and History* 17(1), 2015: 107–119

det finder sted ud fra hans egne forudsætninger som historiker. Allerede i begyndelsen af sin tekst noterer han nemlig meget præcist:

“even though Phillips explicitly eschews writing a ‘Freudian life of the young Freud’ (p. 136), his portrait is more a psychoanalytic than biographical (whatever that might mean) or ‘historical’ portrait”.

Hvad ‘psykoanalytisk’ end vil sige i denne sammenhæng i øvrigt (men det er jo akkurat hvad hele øvelsen går ud på at afklare). Forrester er ikke ude på at ‘rettesætte’ Phillips men i at følge hans argumentation ved hjælp af de midler han kender til og som er ganske mange. Selv synes jeg at hans påpegning af neurologiens betydning for Freud er ganske på sin plads (Phillips forholder sig ikke til den), understregningen af at Freud faktisk havde en meget omfattende praksis med børn helt frem til 1897 hvor han forlader “Kassowitz Klinik”, der var den første børneklinik i Wien, og hvor Freud arbejdede fra 1886 til 1896 som ansvarlig for den neurologiske afdeling²⁵, er ligeledes relevant (når man læser Phillips får man det indtryk at Freud kun kunne referere til de seks egne børn han fik i rap), eller også den nuancering han foretager af Freuds forhold til kvinderne²⁶. Men måske er den vigtigste indsigt fra Forresteres side den, at det ikke er rimeligt at reducere Freuds metapsykologiske projekt til et lutter kausalistisk foretagende, hvilket jo faktisk er en af grundene til at Phillips afslutter sin ‘biografi’ i 1906, for så slipper han for den misere, som efter hans mening førte psykoanalysen ind i en scientistisk blindgyde.

Det spændende er, at selv om alle disse indsigelse er rigtige nok og relevante, ugyldiggør de dog på ingen måde Phillips’ arbejde. Det skyldes ikke mindst den omstændighed, at det, Phillips har gang i, ganske vist er et ‘psykoanalytisk portræt’, som Forrester siger, men dog et portræt ikke blot af Freud, men af Adam Phillips selv. Thi det er ‘tilblivelsesforløbet’ der er sagen og det er sikkert og vist at man umuligt vil kunne følge med i Freuds overgang fra analysand til analytiker, hvis man ikke selv har været igennem det. Phillips’ refleksion over hændelsen ‘becoming Freud’ er således en overvejelse over hvad vil det sige at placere sig som analytiker, ikke ud fra en normativ procedure men på baggrund af en subjektiv erfaring der ganske vist kan være mangfoldig i sine former men umådelig præcis i sin struktur. Phillips siger det vel ikke lige sådan, men det er hvad han ikke desto mindre giver udtryk for i en anmeldelse han skriver i 1997 af den engelske udgivelse af Elisabeth Rudinescos bog *Jacques Lacan and biography*²⁷. I om-talen starter han med at konstatere at

²⁵ Forrester henviser i øvrigt til Carlo Bonomis meget vigtige tekst “Why have we ignored Freud the ‘Paediatrician’???” —som jeg, med skam at melde, ikke kendte— *Cahiers Psychiatriques Genevois*, Special Issue: 55–99 (1994). Findes her: http://www.carlobonomi.it/files/bonomi_why_have_we_ignored_freud_the_pediatician.pdf

²⁶ Sammen med Lisa Appignanesi har John Forrester skrevet *Freud's Women* London (1992): Weidenfeld & Nicolson; 3rd edition (Orion) 2005

²⁷ Adam Phillips “The Mirror Stage: Jacques Lacan and biography”. In *SLATE — Books reading between the lines*, 23. april 1997. Det spejl Phillips henviser til her er vel nok Rudinescos eget. Teksten kan læses her: <http://www.slate.com/human-interest/2018/03/mallory-ortberg-and-nicole-cliffe-discuss-a-letter-about-an-abusive-boyfriend.html>

“There is a tension in any biography between what the subject wanted to be--who he or she was always wanting to become--and what the biographer wants the subject to be”

og lader teksten slutte således

“An act always misunderstands itself,” Lacan wrote. Indeed, all Lacan's writing is an elaborate meditation on the ways in which--and the structures by which--we can never be transparent to ourselves. Lacan's life was a struggle against the institutionalization of knowledge, and he flourished by creating havoc, both publicly (in a famous break with the *International Psychoanalytic Institute*) and privately (among some of his colleagues). He wanted psychoanalysis to be a science of self-deception, a proof against the old pieties. It would be strange to wish that he were more lovable, or honest, or familiar. His life is exemplary in the modern sense, not as a picture of virtue, or even as a struggle to live out some kind of personal truth, but rather as a question: How complicated can we allow people to be before we stop trusting them?”

Nemlig, hvornår holder tiltroen op ? Dvs.: Hvad er det for nogle kræfter der ind- og tilvirker i overføringenens erfaring?

12.

Adam Phillips taler om sit arbejde og om hans deltagelse i det. Det er derfra at han spørger Freud om hvordan det gik til at han havnede dér hvor han havnede, med de konsekvenser vi nu kender. Phillips fører en intellektuel og etisk drøftelse med sig selv om sine grunde som analytiker og sit ansvar. På den måde overvejer han psykoanalysens situation i det hele taget. Hans bog angår derfor alle os der mener at deltage i den erfaring som Freud fik sat i gang og som nu er en fast bestanddel i vores civilisation.

Psykoanalysen er i dag simpelthen en udvej til at genfinde nysgerrigheden, ønsket og forundringen (appetit på livet som Freud ganske tidligt udtrykte det), altså præcist hvad den selvsamme civilisation anstrenger sig på at ødelægge med alle dens ‘moderniseringsstyrelser’ og deslige.

Det væsentlige ved *Becoming Freud* består i at den med enkelte og klare ord genindsætter den analytiske erfaring som den mulighed den er, uden at hæve sig på totalitær vis over andre praksisser og uden heller at skulle betale løsepenge til andre discipliner (og deres gesjæft) for at kunne være til.

Jeg håber at Phillips giver sig tid til at fortælle os om de resterende tredive år af Freuds liv.